

Azərbaycançılıq və milli azlıqların hüquqları

Ulu Öndər Heydər Əliyev millətçilik və dini dözümsüzlük ideyalarına qarşı azərbaycançılıq ideyasını irəli sürmüşdür. Azərbaycançılıq ideyasının praktiki mənası Azərbaycan dövlətçiliyinin, Azərbaycan dilinin, mədəniyyətinin, milli-mənəvi dəyərlərin, mütarəqqi adət-ənənələrin qorunub-saxlanılmasını, əbədi yaşamasını özünün milli və vətəndaş borcu hesab edən insanların yetişdirilməsidir.

“Azərbaycançılıq” milli həyatın, konfessiyaların harmoniyasının çoxəsrlik ənənəsi, ölkədə yaşayan bütün millətlərin və etnik qrupların qardaşlığı, qarşılıqlı əlaqə və təsirinin tarixi, onların ümumi taleyi və müstəqil Azərbaycanın bütövlüyü uğrunda birgə mübarizəsinin tarixi təcrübəsidir.

Respublikanın ləzgi ictimaiyyəti ilə görüşdə Heydər Əliyev bir növ azərbaycançılıq ideyasının mahiyyətini açıqlayırdı: “Respublikamızın əhalisinin tam əksəriyyəti azərbaycanlıdır. “Azərbaycanlı” məfhumu çox genişdir. Düzdür, azərbaycanlıların milli kökünə baxsan, bir qismi o kökdən, bir qismi bu kökdən gəlib. Amma onların hamısı əsrlər boyu azərbaycanlı kimi formalaşıb. Ərazimizdə yaşayan azərbaycanlı da, ləzgi də, avar da, kürd də, talış da, uda da, kumik da, başqası da, bütönlükdə, hamısı azərbaycanlıdır. Bu “azərbaycanlı” sözü bizi həmişə birləşdirib.”

Ulu Öndər Heydər Əliyev həm də müasir şəraitdə Azərbaycan vətəndaşlarının əsas vəzifələrinin ölkədə milli həmrəyliyin, torpaqlarımızın bütövlüyünün qorunmasından ibarət olduğunu göstərmişdir: “İndi Azərbaycan Respublikası üçün, Azərbaycanın dövlətçiliyi üçün birlik, milli həmrəylik, milli birlik, vətəndaş birliyi hava-su kimi lazımdır. Biz gerek torpaqlarımızı müdafiə edək, gerek işğal olunmuş torpaqlarımızı geri qaytararaq, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü təmin edək, Azərbaycanın müstəqilliyini qoruyub saxlayaq.”

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin ölkəmizdə yaşayan bütün xalqlara və milli azlıqlara azərbaycançılıq kontekstindən yanaşma tərzində diqqətçəkən proqramlardandır. Böyük rəhbər Azərbaycanın etnik əlvanlığını dövlətimizin tarixi-siyasi nailiyyəti hesab edir, bu nailiyyətin qorunub saxlanılmasına xüsusi diqqət və qayğıyla yanaşır, dilindən, dinindən, etnik mənsubiyyətindən asılı olmayaraq, Azərbaycanın, burada yaşayan hər kəsin doğma ata-babası yurdu, Vətəni olduğunu döndürür. O, eyni zamanda, Azərbaycan vətəndaşı olmağın, azərbaycanlı adı daşımağın məsuliyyətini dərk etməyi, Vətənə sədaqətlə xidmət göstərməyi tövsiyə edirdi.

1991-1993-cü illərin praktikası göstərdi ki, dövləti kortəbii, situa-

tiv şəkildə idarə etməyə, ictimai şüuru zorakılıqla ideologiyasızlaşdırmağa can atmaq nəyə gətirib çıxara bilər. Odur ki, ideoloji sistem-cəmiyyəti mənən dirçəltməyə, onun yaradıcılıq potensialını gücləndirməyə, ictimai şüuru uğurlu dövlət quruculuğunun başlıca amilinə çevirməyə qadir struktur kimi qurmaq niyyəti Ulu Öndər Heydər Əliyev siyasətinin əsası olmuşdur. Cəmiyyət-dövlət sistemində insanın yeri və rolu barədə biliklərin məcmusu kimi, milli mənafehlərin daxili və xarici siyasət meydanında həyata keçirilməsinin çox mühüm mexanizmi kimi milli ideologiya yeni zamanın prioritetinə çevrilmişdir.

Söhbət “azərbaycançılıq” deyilən politoloji nəzəriyyədən, korporativ tipli vətəndaş cəmiyyəti yaradılması nəzəriyyəsindən gedir. “Azərbaycançılıq” təliminin formalaşmasının səciyyəvi cəhəti Azərbaycan sakinlərinə, onların özlərini hansı dini cərəyana, milli mədəniyyətə, milli tarixə mənsub etməsindən asılı olmayaraq, bu adamların əksəriyyətinə xas olan ən ümumi cəhətlərin sintezindən ibarətdir. Bu cəhətlərdən ən mühümü olan “sinkretizm” onda təzahür edir ki, müxtəlif ənənələr cəmiyyətdə bir-birindən təcrid edilmiş şəkildə mövcud olmayıb, bir dövlətin, hətta bir ailənin həm tarixi, həm də gündəlik təcrübəsində

dolğunlaşmışdır. Düşünürük ki, indi “azərbaycançılıq,” artıq milli ideologiyanın ilk nümunəsi hesab edilə bilər.

Azərbaycançılığın məzmunca mahiyyətini müxtəlif xalqların, mədəniyyətlərin, ənənələrin, konfessiyaların üzvi şəkildə vəhdəti təşkil edir. Azərbaycançılıq keçmiş tarixi dövrlərin mifologiyasını, mədəni kodlarını və rəmzlərini mənimsəyərək, onlardan yeni ideyaları əsaslandırmaq və milli dövlətin inkişafının yeni vektorunu müəyyənləşdirmək üçün istifadə edir. İndi o, cəmiyyətimizdə ən qurucu və dinamik qüvvədir. Azərbaycançılığın gücü, həm də bundadır ki, o, fərdi maraqlar və meyilləri dövlətin siyasəti ilə birləşdirməyə və xalqın milli-mədəni eyniyyətini qoruyub saxlamağa qadirdir. Təbii ki, milli birliyə mənsubluq hissi həyatın özünə də mənə verir və onun əhəmiyyətini müəyyən edir, qarşılıqlı məsuliyyət və ümumi işə bağlılıq hissinə gücləndirir, tənha və qərblilik hissinə aradan qaldırmağa kömək göstərir. Bu ideologiya Azərbaycanda vahid cəmiyyət və vahid xalq formalaşdırır.

Azərbaycançılıq dövlətimizin ərazisində yaşayan bütün millətlərin və etnik qrupların mənafehinə ifadə edir. Azərbaycançılıq-ideologiya kimi, müxtəlif etnik qrupların və azsaylı xalqların müdafiəsini nəzərdə tutan gəlişi gözəl sözlər deyil, onların mənafehinə uy-

Ulu Öndər Heydər Əliyev həm də müasir şəraitdə Azərbaycan vətəndaşlarının əsas vəzifələrinin ölkədə milli həmrəyliyin, torpaqlarımızın bütövlüyünün qorunmasından ibarət olduğunu göstərmişdir: “İndi Azərbaycan Respublikası üçün, Azərbaycanın dövlətçiliyi üçün birlik, milli həmrəylik, milli birlik, vətəndaş birliyi hava-su kimi lazımdır. Biz gerek torpaqlarımızı müdafiə edək, gerek işğal olunmuş torpaqlarımızı geri qaytararaq, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü təmin edək, Azərbaycanın müstəqilliyini qoruyub saxlayaq.”

bir-birinə uyşur.

“Azərbaycançılıq” anlayışı milli siyasidiskursda, nisbətən yaxın vaxtlardan işlədilir. O, ölkədə yaşayan bütün etnik qrupları və millətləri ümumdövlət mənafehləri və dəyərləri əsasında real surətdə birləşdirmək ideyasının verballaşdırılması kimi, 1992-1993-cü illərdə, xüsusilə, geniş yayılan şovinist və separatçılıq əhval-ruhiyyəsinə qarşı mübarizə ideyası kimi meydana gəlmişdir. Yeni anlayış ictimaiyyət tərəfindən kifayət qədər tez dəstəklənmiş, təzə, məzmunlu elementlərə

gün olan fəaliyyət proqramı, həyat və düşüncə tərzidir, onların hüquq və azadlıqlarının qorunmasının təminatıdır. İstər azərbaycançılıq, istərsə də vətəncilik ümummilli mədəniyyətin bazaları hesab olunur.

Azərbaycançılıq ideologiyasının gücü, bir də ondadır ki, bu ideologiya vahid həmrəylik modelini əsas götürməklə, milli azlıqları həmin modelə zorla uyğunlaşdırmağı özünə məqsəd seçməmişdir. Başqa sözlə, azərbaycançılıq ölkəmizdə yaşayan milli azlıqların, etnik qrupların özünəməxsusluqlarını, nəinki arxa plana keçirmir, əksinə, onların dillərinin, dini etiqadlarının, adət-ənənələrinin, mədəniyyət və incəsənətlərinin qorunmasına, inkişaf etdirilməsinə hər cür şərait yaradır. Bu baxımdan, azərbaycançılıq Azərbaycanı özlərinə həqiqi və doğma vətən sayan insanların ideologiyasıdır. Onları ümumi Vətən və ümumi tale birləşdirir.

Vətəndaş cəmiyyəti quruculuğu dövlət ideologiyasının çevikliyini tələb edir, milli ideya isə, məhz belə çevik dövlət ideologiyasının manevr imkanlarından səmərəli istifadə etməklə daha sabit,

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına
Dövlət Dəstəyi Fondu**

KİVDF

www.kivdf.gov.az

Bu yazı Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyə dəstəyi ilə “İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi, vətəndaşların hüquqi, siyasi mədəniyyət səviyyəsinin yüksəldilməsi, sosial və siyasi fəallığının artırılması” istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb

stabil və əbədi dəyərlərin bazasında gerçək fakta çevrilir. Bünövrəsi qədim dövrlərdə qoyulmuş etnik və milli ideyanın Heydər Əliyev mərhələsi, məhz belə spesifik cəhətlərinə görə, həm dilindən, dinindən, milli, dini, siyasi mənsubiyyətindən asılı olmayaraq, hər bir ölkə vətəndaşının, həm də həmin vətəndaşın asılı olmayaraq, hər bir azərbaycanlının əbədi sərvətinə çevrilmişdir.

Azərbaycanda milli azlıqlara xalqın ehtiramı münasibəti və Ulu Öndər Heydər Əliyevin birbaşa təşəbbüsü ilə dövlət səviyyəsində qayğı haqqında çox danışmaq mümkündür. Amma ən başlıca cəhət budur ki, ilk dəfə, məhz Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə milli azlıqlara dövlət qayğısının əbədiyyətinə qanuni status verildi. Ölkə Prezidentinin təşəbbüsü ilə qəbul edilmiş Konstitusiyada dini etiqad azadlığı, siyasi birliklər, təhsil, mətbuat, mədəniyyətə aid demokratik, dünyəvi, unitar, hüquqi dövlət və vətəndaş cəmiyyəti quruculuğu məramına uyğun olaraq, milli azlıqlara bir sıra əlahiddə səlahiyyət və imtiyazlar verməklə yanaşı, onların ölkənin bütün vətəndaşları ilə tam eyni, bərabər hüquqlu statusları, birmənalı şəkildə, təsbit olundu. Yeni milli azlıqlara qayğının artıq konkret bir rəhbərin iradəsindən asılılığı bitdi və bu işləyən mexanizm əsasında tənzimlənməyə başladı.

VAHİD ÖMƏROV,
fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru